

Uppföljning av krav på öppen tillgång till publikationer samt rekommendationer för Creative Commons- licenser

En utredning inom ramen för Kungliga bibliotekets nationella samordningsuppdrag för öppen tillgång till vetenskapliga publikationer (Utredning 5)

Kungliga biblioteket

Uppföljning av krav på öppen tillgång till publikationer samt rekommendationer för Creative Commons-licenser

En utredning inom ramen för Kungliga bibliotekets nationella samordningsuppdrag för öppen tillgång till vetenskapliga publikationer (utredning 5)

Övriga utredningar i serien:

- Öppen tillgång till böcker
- Meriterings- och medelstilldelningssystemen i relation till incitament för öppen tillgång
- Finansiering av omställningen från ett prenumerationsbaserat till ett öppet tillgängligt publiceringssystem
- Ekonomiskt och tekniskt stöd till tidskrifter som publicerar med öppen tillgång

Utredningarna sammanfattas i rapporten **Omställningen till ett öppet tillgängligt vetenskapligt publiceringssystem**

För mer information:

Kungliga biblioteket, Enheten för nationell bibliotekssamverkan

Kontaktperson: Beate Eellend

www.kb.se

Datum: 2019-03-19

Dnr: KB 2019-275

ISBN: 978-91-7000-390-5

Uppföljning av krav på öppen tillgång till publikationer samt rekommendationer för Creative Commons- licenser

En utredning inom ramen för Kungliga
bibliotekets nationella samordningsuppdrag för
öppen tillgång till vetenskapliga publikationer

Kungliga biblioteket

Innehåll

1. Sammanfattning	6
2. Inledning och bakgrund	6
2.1 Definitioner	7
2.2 Avgränsningar	9
2.3 Metod och material	9
2.4 Problemformuleringar	9
3. Nationell läges- och behovsanalys	11
3.1 Svenska forskningsfinansiärers riktlinjer för öppen tillgång	11
3.2 Sveriges universitets- och högskoleförenings (SUHF) samt lärosätenas riktlinjer för öppen tillgång	12
3.3 Vetenskapsrådet och Universitetskanslersämbetet	12
4. Internationell omvärldsrapport	13
4.1 Uppföljning av öppen tillgång i ett urval europeiska länder	13
4.1.1 Finland	13
4.1.2 Danmark	14
4.1.3 Norge	14
4.1.4 Nederländerna	14
4.1.5 Storbritannien	15
4.1.6 Tyskland	15
4.1.7 Österrike	15
4.2 Forskningsfinansiärer och förlag	16
4.3 Datakällor	17
5. Slutsatser och rekommendationer för uppföljning	17
5.1 Rekommendationer för uppföljning av krav på öppen tillgång	19
6. Creative Commons-licenser	21
6.1 Öppen licens som upphovsrättsligt gränssnitt och nationell standard	21
6.2 Creative Commons-licenser som nationell standard i nuläget	23
6.3 Val och version av Creative Commons-licens	23
6.4 Undantag för bilder och andra skyddade verk som används i illustrativt syfte i vetenskaplig publikation från rekommendation om publicering med öppen tillgång	25

6.5 Upphovsrättslagen och svensk rättstradition i form av lärarundantaget	25
6.6 Policyer och lokala rekommendationer vid svenska lärosäten	26
6.7 Upphovsrätt vid publicering och parallellpublicering vid öppen tillgång	27
6.8 Avtalslicensmodellen som en möjlig väg för publicering med öppen tillgång	27
6.9 Dialog med rättighetsinnehavarna	27
6.10 Öppen licens och FAIR-principerna	27
6.11 Praktisk guide för forskares användning av CC-licenser	27
6.12 Märkning av publikation med CC-licens	28
6.13 Rekommendation att frågan om publicering med öppen tillgång i förhållande till arkivlagstiftningen särskilt utreds	28
6.14 Utredningens rekommendationer för Creative Commons-licenser	28
Referenser	29
Bilagor	32

1. Sammanfattning

Utredningen behandlar uppföljning av öppet tillgängliga vetenskapliga publikationer samt rekommendationer för Creative Commons-licenser. Utredningen har även kartlagt hur andra europeiska länder arbetar med uppföljning av öppen tillgång.

Rekommendationerna innefattar en allmän princip om öppenhet i uppföljningsprocessen, att uppföljningen genomförs på nationell nivå, samt precisering av vad som bör följas upp och hur. Områden som behöver utredas ytterligare pekas också ut. Separat redovisas rekommendationer kring hur Creative Commons-licenser skulle kunna användas för vetenskapliga publikationer.

2. Inledning och bakgrund

Utredningens ursprungliga direktiv var att ta fram rekommendationer för enhetliga krav samt gemensam modell för hur uppföljning av kraven bör genomföras. Dessutom ingick i direktivet att ta fram rekommendationer för nationell standard för CC-licenser.

Grunden till uppdraget finns i Vetenskapsrådets förslag till nationella riktlinjer för öppen tillgång till vetenskaplig information:

Kraven om öppen tillgång måste kunna följas upp. Kungliga biblioteket, som har ett uppdrag från regeringen att utveckla SwePub kan ges uppdraget att utveckla systemet vidare så att det blir möjligt att göra uppföljningar av open access-publicering och användningen av licenser (CC). Ska endast öppet tillgängliga publikationer tillåtas nämnas vid återrapportering av projekt bör forskningsfinansiärerna arbeta fram en gemensam modell för hur uppföljning av kraven ska ske så att det inte blir olika typer av redovisningar, och därmed, i realiteten, olika krav som ställs.¹

Efter diskussioner i gruppen framkom ett behov att precisera uppdraget. I korthet gällde behovet om att tydligare definiera vad som bör innefattas i begreppet öppen tillgång och uppföljning av de krav som därvid ställs på publikationerna samt att ta fram rekommendationer för användning av CC-licenser, snarare än att rekommendera en standard för detta. I utredningen behandlas uppföljning och CC-licenser separat, då det är två skilda komponenter.

Den något reviderade uppdragsbeskrivningen består av tre delar:

1. Ta fram en rekommendation till en enhetlig definition för vad som ska gälla rörande tillgänglighet och återanvändning för publikationer som publicerats med öppen tillgång.
2. Ta fram ett förslag till en modell för hur uppföljning av kraven på öppen tillgång till publikationer bör genomföras.

¹ Vetenskapsrådet, 2015, s. 15.

3. Ta fram rekommendationer för enhetliga krav på användning av CC-licenser för öppen tillgång.

Samtliga delar av uppdraget bör gälla för publikationer finansierade av svenska statliga forskningsfinansiärer och publikationer från svenska statliga organisationer.

I december 2017 fick Kungliga biblioteket i uppdrag av regeringen att ta fram kriterier för att kunna bedöma hur vetenskapliga publikationer uppfyller FAIR-principerna.²

Uppdraget ska möjliggöra en bedömning av om vetenskapliga publikationer uppfyller det nationella målet om att bli öppet tillgängliga direkt då de publiceras.

Vetenskapsrådet fick motsvarande uppdrag för öppen tillgång till forskningsdata.³

Då bedömningskriterier för FAIR-principerna också anknyter till frågan om uppföljning ingick inledningsvis även detta uppdrag i utredningen, bland annat genom att utreda hur FAIR-principerna förhåller sig till det tidigare uppdraget om öppen tillgång. Uppdraget gällande FAIR-principerna har redovisats separat till regeringen. Föreliggande utredning relaterar till FAIR-principerna där så är lämpligt.

2.1 Definitioner

För föreliggande utredning har EU-kommissionens definition av öppen tillgång till vetenskapliga publikationer utgjort en grund för vad som ska utvärderas.⁴ Regeringens målbild om att vetenskapliga publikationer bör vara öppet tillgängliga direkt vid publicering har varit en kompletterande utgångspunkt.⁵ Utredningen utgår ifrån definitionen att användaren inte ska behöva betala eller registrera sig för att komma åt publikationen. En tydlig användarlicens visar hur publikationen kan återanvändas och text- och datautvinning bör möjliggöras. Utöver det tillkommer att de öppet tillgängliga publikationerna även ska uppfylla FAIR-principerna.⁶

Direkt öppet tillgänglig betyder här att publikationen finns tillgänglig på det öppna nätet, det vill säga i ett öppet repository, på förlagets webbplats eller både och. I förlängningen bör repositoryerna vara certifierade och förlagens webbplatser uppfylla motsvarande krav på tillgängliggörande även vid förlagets eventuella upphörande eller dylikt.

De rekommendationer som utredningen föreslår kommer för tydlighets skull att utgå från de önskvärda attributen hos publikationerna. Detta innebär att den ofta använda färgkodningen av öppet tillgängliga publikationer, det vill säga guld eller grön, inte kommer att användas. Således används inte begreppet guld för att beteckna publicering i en helt öppet tillgänglig tidskrift eller i en prenumerationsbaserad hybrid-tidskrift. Ej heller används begreppet grön för att beteckna parallellpublicering av en

² Kungliga biblioteket, 2019. Förkortningen står för Findable, Accessible, Interoperable, Reusable.

³ Vetenskapsrådet, 2018a.

⁴ EU-kommissionen. Open Access.

⁵ Prop. 2016/17:50

⁶ Se Kungliga biblioteket, 2019.

sakkunniggranskad version av artikeln i ett öppet tillgängligt repositorium, med eller utan embargo efter att slutversionen av artikeln redan publicerats i en traditionell prenumerationsbaserad tidskrift.⁷

De publikationer som ska finnas öppet tillgängliga är de som är offentligt finansierade, det vill säga finansierade av universitet och högskolor samt statliga forskningsråd och andra myndigheter. Alla publikationer, oavsett om de klassificeras som bok eller artikel eller annat, omfattas av kravet.

Publicering definieras av offentliggörandet, det vill säga den historiska betydelsen av ordet publicera, "att göra publikt". Detta kan ske via olika publikationskanaler, till exempel tidskrifter eller böcker, eller så att forskaren själv laddar upp sin text på internet, exempelvis i ett arkiv för ej sakkunniggranskat material. Om samma text förekommer i flera olika versioner bör detta klargöras i publikationen och dess metadata. Så kallade supplementära filer, det vill säga bilagor som ej föreligger i tryck men kan nedladdas från tidskriftens hemsida, och som kan innehålla exempelvis ytterligare metodbeskrivningar, resultat och data, bör kopplas till publikationen.

Både sakkunniggranskade och icke-sakkunniggranskade publikationer som görs direkt öppet tillgängliga kan följas upp, men det är då viktigt att dessa kan särskiljas vid utvärderingen så att sakkunniggranskade versioner (på engelska Accepted Manuscript eller Version of Record) redovisas för sig. För olika versioner av samma dokument används NISO:s (National Information Standards Organization) definitioner⁸.

Huvuddelen av de svenska lärosätena har ett system för att samla metadata för publikationer författade av forskare affilierade till lärosätet. Ofta läggs även fulltexter i dessa system. Beroende på innehåll och funktion benämns dessa system olika, några exempel på begrepp är publikationsdatabaser, institutionella repositorer och forskningsportaler. I föreliggande utredning används begreppet repositorium.⁹ Notera att termen innefattar flera olika system med olika funktioner samt att det inte enbart är lärosäten som kan tillhandahålla repositorer. Idag finns flera öppna ämnesrepositorier samt mer allmänna öppna repositorer där forskare kan deponera publikationer. Frågan om arkivering har lyfts, då flera av de repositorer som finns i Sverige idag inte har förutsättningar att uppfylla de krav på arkivering som exempelvis den svenska arkivlagen stipulerar. Arkivering av myndighetsdokument är dock en separat process.

I utredningen används Universitetskanslersämbetets (UKÄ) definition av begreppet uppföljning, det vill säga en fortlöpande insamling av data för att se hur någonting genomförs.¹⁰

⁷ Läs mer om dessa olika modeller i Kungliga bibliotekets slutrapport "Omställningen till ett öppet tillgängligt vetenskapligt publiceringssystem".

⁸ NISO, 2008.

⁹ Se även Vetenskapsrådet, 2015.

¹⁰ Universitetskanslersämbetet, 2018a.

2.2 Avgränsningar

Uppdraget gäller offentligt finansierad forskning vid lärosäten. Det finns forskning som inte är offentligt finansierad, och det finns forskning som inte utförs vid lärosäten (till exempel vid forskande myndigheter). En del av denna forskning skulle också kunna omfattas av utredningens rekommendationer.

Forskning är en internationell verksamhet vilket innebär att ett enskilt land bör ta omvärlden i betraktande vid utformandet av rekommendationer och riktlinjer. I föreliggande utredning görs kopplingar främst till de nordiska länderna samt till EU.

2.3 Metod och material

Utredningen har samlat och behandlat litteratur och material gällande uppföljning av öppen tillgång till vetenskapliga publikationer. Två utredningsgemensamma enkäter har också skickats ut till Sveriges lärosäten och ett urval av svenska forskningsfinansiärer.

2.4 Problemformuleringar

Nedanstående problemformuleringar berör i huvudsak frågor om ”vad” som bör följas upp samt ”hur” sådan uppföljning kan göras.

Urval

För föreliggande utredning utgörs problemformuleringen till stor del av frågan: Vilka publikationer är det som ska följas upp? Många publikationstyper registreras inte i de publikationsdatabaser som i dag används för bibliometriska analyser (Web of Science, Scopus och Crossref). Ett exempel på en publikationstyp som inte alltid registreras är rapporter. Här kan den nationella databasen Swepub utgöra ett alternativ. Men även om det finns en databas för registrering är det inte säkert att publikationerna uppfyller de krav som kommer att ställas framöver, framförallt vad gäller FAIR-principerna. Ett exempel på ouppfyllda krav är avhandlingar, där publiceringsavtal skrivs mellan forskare och lärosäte och där krav på licensinformation och metadata inte lever upp till de krav som kommer att ställas framöver. Det kan också finnas flera versioner av samma verk, till exempel versionen innan och efter sakkunniggranskning. I Vetenskapsrådets förslag till nationella riktlinjer definieras vetenskapliga publikationer som ”sakkunniggranskade artiklar och konferensrapporter samt böcker som är ett resultat av offentligt finansierad forskning”.¹¹ Vetenskapliga publikationer kan definieras vidare än så, men det är viktigt att kunna skilja sakkunniggranskade publikationer från dem som inte är det. Dock finns olika grader av sakkunniggranskning och även dessa distinktioner bör förtydligas vid avskiljandet.

Koppling mellan forskningsprojekt och forskningsresultat

För projekt som beviljats av forskningsfinansiärerna kan det vara svårt att koppla en enskild publikation till rätt projekt. Den enskilde forskaren eller forskargruppen är de som kan avgöra vilket finansierat forskningsprojekt som en publikation emanerar från.

¹¹ Vetenskapsrådet, 2015. s.11

Idag synliggörs kopplingen genom att publikationen innehåller en sektion, på engelska ofta kallat "acknowledgements" (i monografier förord eller motsvarande), där eventuellt projektnummer och finansiär beskrivs. För att underlätta koppling mellan publikation och finansiering bör information om projekt och finansiär även finnas i publikationens metadata (vilket även är en del i FAIR-principerna).

Repositorier

Det finns många olika möjligheter att tillgängliggöra en publikation direkt vid publicering. Den som publicerar kan tillgängliggöra via en öppen webbplats. En kopia kan deponeras i ett repository, antingen tillhörande ett lärosäte eller med annan huvudman. Förlag tillgängliggör publikationer via sina webbplatser. Det förstnämnda alternativet, en öppen webbplats, har svårare att uppfylla krav på tillgänglighet över tid och andra delar av FAIR-principerna och rekommenderas inte här. Om en kopia av publikationen deponeras i ett öppet repository bör det finnas en rimlig tidsrymd för forskare alternativt bibliotekspersonal eller administrativ personal att utföra detta, till exempel inom en vecka efter publicering. Utredningen föreslår att uppföljning sker via Swepub. Detta ställer krav på Swepub och de repositorier som levererar data till Swepub att leverera länkar till fulltexter. Fulltexter kan deponeras i repository även när de publiceras på förlagets webbplats eller i ett annat repository. Detta kan få konsekvenser för bevarandet. Vad händer till exempel om det öppna repositoryet eller förlagets webbplats upphör att existera, säljs eller något annat händer? vem garanterar då att publikationerna finns kvar? Om ett lärosäte lagt sina publikationer parallellt i sitt repository finns de där, men som tidigare nämnts är ett repository inte automatiskt att likställa med ett arkiv. Arkivfrågan ligger delvis utanför utredningens direktiv men är utpekad av både EU-kommissionen och Vetenskapsrådet. Frågan om repositorier har också koppling till FAIR-principerna, då även tjänster och forskningsinfrastruktur bör uppfylla dessa.¹² En framtida utredning bör ta hänsyn till utvecklingen på detta område och även undersöka arbetet som Coalition of Open Access Repositories (COAR) samordnar för repositorier globalt.¹³

Metadata

FAIR-principerna preciserar hur arbetet med metadata bör utföras. Metadata för publikationer har varit en del av bibliotekens arbete under lång tid. Fortfarande registreras metadata manuellt, ofta i kombination med maskinell överföring. En målbild bör vara att återanvända och berika metadata mellan system. Detta är ett arbete som redan pågår men som ständigt kan förbättras.

Ju fler möjliga källor för metadatainformation och fulltexter som finns, desto mer interoperabilitet krävs. Det ska vara möjligt att samla informationen från flera källor och sammanställa den centralt, alternativt att sammanställa den lokalt enligt ett på förhand

¹² European Commission Expert Group on FAIR data, 2018

¹³ Se till exempel COAR, 2017.

givet sätt och sedan aggregera den centralt. Båda sätten förutsätter att en standard följs vid datainsamling.

Identifikatorer

Beständiga identifikatorer nämns i EU-kommissionens rekommendationer och är också viktiga komponenter i FAIR-principerna. Varje publikation bör ha en beständig identifikator som möjliggör identifiering och möjliggör matchning i olika datakällor. Idag finns flera identifikatorer, bland annat International Standard Book Number (ISBN), Uniform Resource Name:National Bibliographic Number (URN:NBN) och Digital Object Identifier (DOI). DOI en internationellt erkänd identifikator som utvecklats för digitala objekt och rekommenderas därför av utredningen. Utöver identifikatorer för publikationer bör identifikatorer för andra delar av forskningsområdet kopplas till publikationer, så som ORCID för forskare och DOI:er för forskningsdata. Det bör även påpekas att lämpliga identifikatorer kan komma att ändras över tid, och att systemen i största möjliga mån bör vara teknikneutrala.

Uppföljningens mål

EU-kommissionen påpekar vikten av konkreta mål och indikatorer för att mäta och följa upp omställningen till ett öppet vetenskapssystem.¹⁴ Kraven bör, enligt EU-kommissionen, också kopplas till ekonomiskt stöd, det vill säga uppföljningen ska underlätta och stödja övergången. Den svenska forskningspolitiken innehåller ingen sådan komponent idag men bör enligt föreliggande utredning kopplas till ett framtida styr- och resurstilldelningssystem.

3. Nationell läges- och behovsanalys

I det svenska forskningslandskapet har olika aktörer skilda strategier för att verka för målbilden om öppen tillgång. Många forskningsfinansiärer har stipulerat krav på att publikationer som är resultat av beviljade forskningsprojekt ska publiceras öppet tillgängliga, lärosätena har formulerat rekommendationer för öppet tillgängliga publikationer och lärosätesbiblioteken tillhandahåller repositiorier och förhandlar med de vetenskapliga förlagen. Idag saknas emellertid en gemensam, systematisk nationell uppföljning av öppen tillgång till vetenskapliga publikationer.

3.1 Svenska forskningsfinansiärers riktlinjer för öppen tillgång

Många av de svenska forskningsfinansiärerna har från år 2010 och framåt ställt krav på öppen tillgång till publikationer i anslutning till beviljade projektbidrag. Forskningsfinansiärernas krav skiljer sig åt i vissa avseenden, men har gemensamt att monografier är undantagna och att en viss fördröjning, så kallad embargo¹⁵, har accepterats gällande tidskrifts- och konferensartiklar. Inga sanktioner finns för de forskare som inte uppfyller kraven. Under hösten 2016 genomförde fem av

¹⁴ I ett öppet vetenskapssystem ingår, förutom öppen tillgång till vetenskapliga publikationer och forskningsdata, även bland annat öppna läresurser, öppen källkod och öppen sakkunniggranskning.

¹⁵ Vanligtvis 6-12 månader.

forskningsfinansiärer en enkätstudie om uppföljning av kraven på öppen tillgång. Enkäterna låg sedan till grund för en gemensam rapport.¹⁶ Genom enkätsvaren hämtades underlag in kring andelen publicering i helt öppet tillgängliga tidskrifter, hybridtidskrifter samt parallellpublicering i öppna arkiv. Rapporten behandlar inte behov av fortsatt uppföljning.

3.2 Sveriges universitets- och högskoleförenings (SUHF) samt lärosätenas riktlinjer för öppen tillgång

Såväl genom Sveriges universitets- och högskoleförenings (SUHF) samordnande arbete som genom olika lokala satsningar har lärosäten under åtminstone 15 års tid verkat för att främja öppen tillgång till vetenskapliga publikationer. Vad gäller lärosätena har förutsättningar för öppet tillgängliga publikationer skapats både genom infrastruktursatsningar och då särskilt institutionella repositorer (inte minst genom samarbetet kring DiVA¹⁷) samt genom att lokala rekommendationer, och i vissa fall krav, har formulerats. I KB:s utredningsgemensamma enkät svarar 28 lärosäten att de har krav eller rekommendationer för öppen tillgång till publikationer. Av dessa svarar 12 att de även följer upp sina rekommendationer och ytterligare sju lärosäten har planer på att börja följa upp dessa. Uppföljningarna består till stor del av statistikredovisning med det lokala repositoret som datakälla. Biblioteken följer även upp publikationer som är möjliga att deponera i det lokala repositoret, samt publikationer utgivna inom ramen för projekt där det finns krav på öppet tillgängliga publikationer.

Något uppdrag att återrapportera uppföljningar gällande öppet tillgängliga publikationer har lärosätena inte.

På Linköpings universitet har ett projekt nyligen initierats med syfte att kartlägga hur forskningsfinansiärernas krav på öppen tillgång efterlevs. Målet är att identifiera artiklar som finansierats av svenska forskningsfinansiärer med krav på öppen tillgång samt att mäta i vilken utsträckning kraven efterlevs.

3.3 Vetenskapsrådet och Universitetskanslersämbetet

I Vetenskapsrådets instruktion anges uppdraget att utvärdera forskning samt att bedöma forskningen och dess vetenskapliga kvalitet och betydelse. Bland annat publicerar Vetenskapsrådet sedan år 2016 rapporten "Forskningsbarometern", där forskning som utförs i Sverige jämförs med forskning som utförs i andra länder. I "Forskningsbarometern" redovisas citeringsbaserade indikatorer baserade på artiklar och översikter indexerade i Web of Science. För närvarande ingår ingen analys av öppet tillgängliga publikationer i analysen. I Vetenskapsrådets rapport "Vetenskaplig produktion" har emellertid öppet tillgängliga publikationer inkluderats i analysen.¹⁸

¹⁶ Rapport om open accesspublicering hos fem forskningsfinansiärer: Formas, Forte, Riksbankens Jubileumsfond, Vetenskapsrådet och Östersjöstiftelsen. 2017

¹⁷ Digitala Vetenskapliga Arkivet.

¹⁸ Vetenskapsrådet, 2018b.

Universitetskanslersämbetet och Vetenskapsrådet slutrapporterade år 2018 tre regeringsuppdrag som berör 1.) kvalitetssäkring av forskning¹⁹ 2.) samordning av uppföljning och utvärdering²⁰ samt 3.) att utveckla uppföljning av svensk forskning²¹. Bland annat föreslår Universitetskanslersämbetet att Swepub bör användas som källa för publikationsstatistik då exempelvis avhandlingar redovisas i Swepub, till skillnad från de datakällor som används i dag. Vetenskapsrådet ger i sin rapport förslag på att andel öppet tillgängliga publikationer, under omställningsperioden till ett helt öppet tillgängligt publiceringssystem, kan vara ett sätt att följa upp forskningens samhällspåverkan.

4. Internationell omvärldsrapport

4.1 Uppföljning av öppen tillgång i ett urval europeiska länder

4.1.1 Finland

I Finland genomfördes under åren 2014-2017 "Open Science and Research Initiative" med syftet att Finland skulle bli "one of the leading countries in openness of science and research by the year 2017 and to ensure that the possibilities of open science will be widely utilized in our society". Även mål för den öppet tillgängliga vetenskapliga publiceringen var formulerade: "65 % OA in 2017, 75 % in 2018 and 100 % in 2020". År 2015 togs också riktlinjer för uppföljning av öppet tillgängliga publikationer fram och data finns insamlade för åren 2016-2017. Data har samlats in för alla publikationstyper och varierar från några procent öppet tillgängliga publikationer, till över 60 procent för år 2017. Det finns stor överlappning mellan öppet tillgänglig publicering i tidskrifter och deponering av öppet tillgängliga artiklar i repositorer. Riktlinjerna för uppföljning behöver uppdateras med anledning av nya verktyg som Unpaywall²². I samband med det överväger även Finland att upphöra med indelningen i färgerna guld och grön för att i stället använda enskilda attribut så som licensinformation. För närvarande pågår ett projekt hos IT Center for Science (CSC) med en så kallad National Research Information Hub, som bland annat syftar till att underlätta uppföljningen av öppet tillgängliga publikationer. Projektet planeras vara klart 2020. Finlands regering beslutade i januari 2019 om en medelstillsdelningsmodell för finska lärosäten under åren 2021-2024 där öppet tillgängliga sakkunniggranskade publikationer ges 20 procent högre värde.²³

¹⁹ Universitetskanslersämbetet, 2018b.

²⁰ A.a.

²¹ Vetenskapsrådet, 2018.

²² Unpaywall är en öppen databas med närmare 23 miljoner öppet tillgängliga forskningsartiklar.

²³ Pölönen, J., 2018.

4. 1.2 Danmark

Danmark har en så kallad OA-barometer.²⁴ Den följer upp övergången till ett öppet tillgängligt publiceringssystem i Danmark, i enlighet med den danska strategin för öppen tillgång för åren 2018-2025 som lanserades år 2014. Indikatorn produceras årligen av Styrelsen for Forskning og Uddannelse som är en del av Uddannelses- og Forskningsministeriet. Förutom en översikt över status på öppen tillgång i Danmark för det föregående året finns även vägledning för lärosäten som arbetar med öppen tillgång.²⁵ Barometern visar såväl faktisk öppen tillgång som möjlig men outnyttjad öppen tillgång samt de publikationer som inte är öppet tillgängliga. Målet för år 2025 är att alla sakkunniggranskade artiklar och konferensbidrag ska finnas öppet tillgängliga. Detta anses kunna uppnås genom deponering av publikationerna i öppna arkiv, vilket inte skulle innebära några extra kostnader för publiceringar i hybridtidsskrifter. Bland erfarenheterna av projektet kan nämnas hur existerande infrastruktur påverkar nationella lösningar. Under det senaste året har Danmark öppnat för att även använda andra vägar till öppet tillgängliga publikationer.

4.1.3 Norge

År 2017 beslutade Norges regering om det nationella målet att alla offentligt finansierade forskningsartiklar ska finnas öppet tillgängliga år 2024.²⁶ I beslutet formuleras också riktlinjer för norska forskningsorganisationer. För att hjälpa organisationerna att implementera riktlinjerna kommer regeringen bland annat att utveckla indikatorer och statistik för öppen tillgång.²⁷

4.1.4 Nederländerna

Liksom Finland har Nederländerna valt en hög ambitionsnivå med målet att 100 procent av sakkunniggranskade artiklarna ska vara öppet tillgängliga år 2020. Som en del i arbetet undersöker universitetsorganisationen Van Samenwerkende Nederlandse Universiteiten (VSNU) hur den öppna tillgången till vetenskapliga artiklar kan följas upp. Ambitionen är att alla inblandade ska kunna registrera och göra uppföljningar med en enkel metod. Som ett led i detta har alla nederländska universitet deltagit i en rapport som publicerades år 2017.²⁸ I rapporten definieras den gyllene och gröna vägen för öppet tillgängliga artiklar enligt ett enkelt och effektivt schema. Definitionerna används även i uppföljningen av öppet tillgängliga publikationer i de nederländska CRIS-systemen.²⁹ Liksom i Danmark undersöker Nederländerna potentiellt öppet tillgängliga artiklar, det vill säga att även synliggöra den mängd publikationer som skulle kunna vara öppet tillgängliga men ännu inte är det.³⁰

²⁴ Dansk Open Access Indikator

²⁵ Dansk Open Access Indikator. Vejledning.

²⁶ Kunskapsdepartementet, 2017.

²⁷ A.a.

²⁸ VSNU, 2017

²⁹ CRIS står för Current Research Information Systems

³⁰ Leeuwe de, J., 2018.

4.1.5 Storbritannien

Den så kallade Finch-rapporten kan sägas ha lagt grunden för Storbritanniens väg mot öppen tillgång.³¹ I en andra rapport betonades behovet av indikatorer för att följa övergången till ett öppet tillgängligt publiceringssystem. Samordningsgruppen ”Universities UK’s Open Access Coordination Group” gav i sin tur uppdrag till en grupp bestående av representanter för Research Information Network, University of Sheffield, Elsevier samt Research Consulting att skriva en rapport som publicerades år 2015.³² I rapporten behandlas följande teman: 1.) vilka möjligheter som finns för forskare att publicera sig öppet tillgängligt, 2.) hur stor andel öppet tillgängliga publikationer som finns, 3.) hur dessa öppet tillgängliga publikationer används, samt 4.) hur stora kostnaderna är för universitet och för lärda sällskap. Samma grupp publicerade år 2017 en andra rapport på temat uppföljning.³³ Parallellt med denna undersökning genomfördes ett pilotprojekt av Jisc.³⁴ Detta projekt fokuserade på hur forskningsorganisationer kan stödja och följa upp öppet tillgängliga artiklar och då särskilt vad gäller efterlevnad och kostnader. Projektet resulterade i verktygen ”Monitor UK” och ”Monitor Local”, vilka lanserades år 2016. Båda verktygen kan användas såväl av lärosäten som av forskningsfinansiärer och förlag.

4.1.6 Tyskland

År 2018 lanserades projektet ”Synergies for Open Access. Open Access Monitoring” med målet att initiera en uppföljningsprocess på nationell nivå. Projektet är finansierat av Bundesministerium für Bildung und Forschung och beräknas pågå i två år.³⁵

4.1.7 Österrike

I Österrike har den största forskningsfinansiären, Fonds zur Förderung der wissenschaftlichen Forschung (FWF), under flera år finansierat och följt upp öppet tillgängliga vetenskapliga publikationer. Forskare som vill söka nya forskningsmedel måste med start år 2016 visa att de har följt de krav på öppen tillgång som FWF ställer. Detta görs genom att forskaren i sin slutrapport listar alla publikationer som projektet gett upphov till samt hur de tillgängliggjorts öppet. Persistenta, det vill säga beständiga, webbadresser och fulltextlänkar måste finnas med. FWF listar även ett antal persistenta webbadresser som de föredrar. FWF övervakar också embargo perioder och försäkras sig om att de publikationer som ska vara öppet tillgängliga också blir det.³⁶

År 2017 lanserades ett nytt projekt med titeln ”AT2OA. Austrian Transition to Open Access”, med syftet att stödja den nationella omställningen till ett öppet tillgängligt publiceringssystem.³⁷ Ett av delprojekten innefattar uppföljning och analys. Våren 2018

³¹ The Finch Report, 2012

³² Monitoring the Transition to Open Access, 2015.

³³ Monitoring the Transition to Open Access, 2017.

³⁴ Joint Information Systems Committee

³⁵ Open Access Monitor.

³⁶ Tonta et al. 2015.

³⁷ AT2OA. About.

hölls en workshop i Wien på temat "Open Access Monitoring. Approaches and Perspectives" där Österrike redovisade hur den öppna tillgången kan definieras genom publikationens attribut, det vill säga "place of access, publication version, conditions of OA, embargo period and license".³⁸

4.2 Forskningsfinansiärer och förlag

Plattformen "Registry of Open Access Repository Mandates and Policies" (ROARMAP) innefattar 47 europeiska forskningsfinansiärer med krav på öppen tillgång. För att kunna avgöra om de krav som finns efterlevs är det viktigt med uppföljning. Det är också angeläget att kunna bedöma om det finns behov av ytterligare infrastruktur för att förenkla tillgängliggörande samt kunna besluta om det krävs sanktioner för att öka andelen artiklar som uppfyller kraven. Vidare är det angeläget att forskningsfinansiärer nationellt och internationellt strävar efter att i så stor utsträckning som möjligt harmonisera sina respektive riktlinjer, för att underlätta för forskarna att följa kraven.³⁹ Det är också angeläget att uppföljningen av kraven på öppen tillgång knyts till slutrapporteringen med koppling till möjligheter att söka nya medel samt till forskningsutvärdering.⁴⁰

Nätverket "the Mediterranean Open Access Network" har tagit fram riktlinjer för hur öppen tillgång till publikationer bör implementeras. De menar att en policy måste vara obligatorisk och att den viktigaste komponenten i en policy är att publikationer arkiveras i institutionella repositorier. Publikationerna bör arkiveras så snart de blivit godkända för publicering. I de fall det finns begränsningar i form av embargotider ska repositorierna ha ett automatiserat system för att låsa upp publikationerna efter det att embargotiden gått ut.⁴¹ En studie, finansierad av Europakommissionen, kommer också till slutsatsen att artiklar måste arkiveras och att detta måste vara obligatoriskt. Studien visar att inom de organisationer som hade krav arkiverades 14 procent av materialet jämfört med 3 procent för organisationer där arkivering var frivilligt.⁴²

Ur förlagsperspektiv kan nämnas en studie som syftade till att ta fram utvärderingskriterier för vetenskapliga tidskrifter och förlag. Studien kartlägger och utvärderar öppenheten hos tidskrifter utgivna av några utvalda, internationella akademiska förlag. När studien inleddes identifierades sju viktiga faktorer att beakta för öppenheten: 1.) andelen öppet tillgängliga tidskrifter, 2.) kostnader, 3.) licenser, 4.) självarkivering, 5.) text- och datamining, 6.) öppna citeringar samt, 7.) information om öppen tillgång. Faktorerna ordnades i en matris för att möjliggöra poängsättning av förlagens insatser för öppen tillgång. Genom information hämtad från förlagens

³⁸Arbetet med föreliggande utredning presenterades också vid workshopen. Se Danowski, P., 2018.

³⁹ Pasteur4OA, 2015a.

⁴⁰ Pasteur4OA, 2015b.

⁴¹ MedOANet. Guidelines for implementing open access policies.

⁴² Pasteur4OA, 2016.

webbplatser samt källor som Sherpa/Romeo poängsattes förlagen utifrån de olika faktorerna.⁴³

4.3 Datakällor

För uppföljningen behövs datakällor. Swepub samlar data från svenska, offentligt finansierade forskningsinstitutioner (för närvarande 37 lärosäten och 8 andra organisationer). De lokala repositorierna utgör ofta datakällor och data inhämtas löpande till Swepub. Startdatum varierar för de olika institutionerna.

EU-kommissionen finansierar projektet Open Access Infrastructure for Research in Europe (OpenAIRE). Målet med projektet är att främja öppen vetenskap genom att öka synligheten och möjligheterna till återanvändning av forskningspublikationer och -data. Bland annat länkas forskningsresultat (i huvudsak publikationer och forskningsdata) till forskare, organisationer och forskningsfinansiärer. Även uppföljning av öppet tillgängliga publikationer ingår.

Även Open Science Monitor finansieras av EU-kommissionen.⁴⁴ Data från Scopus används för att mäta andelen öppet tillgängliga publikationer, uppdelat på grön och gyllene öppen tillgång. Statistiken redovisas även på landsnivå.

Scopus, och framförallt Web of Science, används regelbundet för bibliometriska analyser. De har allt mer möjliggjort analyser av öppen tillgång, senast genom att använda sig av data från Unpaywall. Såväl Scopus som Web of Science innehåller i huvudsak engelskspråkiga publikationer i tidskrifter som är utgivna i engelskspråkiga länder.

Oavsett vilken leverantör av data som används bör det utredas vidare huruvida datakällan faktiskt uppfyller de krav på öppenhet och beständighet som bör uppfyllas.

5. Slutsatser och rekommendationer för uppföljning

Utredningens rekommendationer har sin grund i EU-kommissionens uppdaterade rekommendationer om tillgång till och bevarande av vetenskaplig information⁴⁵, i regeringens senaste forskningsproposition⁴⁶ och i Vetenskapsrådets förslag till nationella riktlinjer för öppet tillgänglig vetenskaplig information⁴⁷ samt i erfarenheter från andra europeiska länder.

Enligt EU-kommissionens uppdaterade rekommendationer till medlemsstaterna bör forskningsfinansierande institutioner och akademiska institutioner:

⁴³ Björk, B. et al, 2018.

⁴⁴ EU-kommissionen. About the Open Science Monitor.

⁴⁵ Kommissionens rekommendation (EU), 2018/790.

⁴⁶ Prop. 2016/17:50

⁴⁷ Vetenskapsrådet, 2015.

*införa krav för fri tillgång som ett villkor för bidragsöverenskommelser eller för att tillhandahålla annat ekonomiskt stöd för forskning, tillsammans med mekanismer för övervakning av att dessa krav efterlevs och uppföljningsåtgärder för att åtgärda fall av bristande efterlevnad.*⁴⁸

I Vetenskapsrådets konstateras följande:

*Ska endast öppet tillgängliga publikationer tillåtas nämnas vid återrapportering av projekt bör forskningsfinansiärerna arbeta fram en gemensam modell för hur uppföljning av kraven ska ske så att det inte blir olika typer av redovisningar, och därmed, i realiteten, olika krav som ställs.*⁴⁹

Utifrån erfarenheter från ett flertal andra länder har utredningen visat goda exempel på hur uppföljningar av öppet tillgängliga vetenskapliga publikationer praktiskt kan genomföras. Parallellt pågår diskussioner om vilka komponenter det är som ska följas upp i framtiden. Det finns en tendens att det färgsystem som genom begreppen guld och grön definierar olika varianter av öppen tillgång kommer att överges, för att istället redovisa attribut så som licensinformation och platsen där fulltexten finns.

Under hösten 2018 initierades Plan S och koalition S.⁵⁰ Utredningen vill med koppling till Plan S understryka behovet och värdet av att forskningsfinansiärer strävar efter att samordna och harmonisera sina riktlinjer för öppen tillgång, såväl nationellt och internationellt, med syftet att i största möjliga mån formulera harmoniserade krav för forskarna att förhålla sig till. Då återrapportering idag ofta sker i separata rapporter vore det också av intresse att närmare undersöka, och då lämpligen genom stickprov, hur återrapporterade publikationer för ett forskningsprojekt överensstämmer med motsvarande information i lärosätens repositorier (metadata anger ofta projekt för enskilda publikationer).

Utifrån detta ser utredningen följande scenario.

En nationell myndighet följer årligen upp status för öppet tillgängliga publikationer. Analysen bygger på data i Swepub, som ska utvecklas till en fullgod och heltäckande datakälla för utvärdering av svenska vetenskapliga publikationer.⁵¹

Uppföljningsprinciper, metoder och data redovisas öppet och kan på så sätt användas av forskningsinstitutioner respektive forskningsfinansiärer för uppföljning lokalt.

Vetenskapliga publikationer innefattar olika publikationstyper (till exempel artiklar, böcker och kapitel i böcker) och versioner (till exempel sakkunniggranskade) och dessa ska kunna skiljas åt. Kriterierna för uppföljningen innefattar att publikationerna finns direkt öppet tillgängliga, i ett öppet repository (antingen direkt i repositoryet eller

⁴⁸ Kommissionens rekommendation (EU), 2018/790. s. 15.

⁴⁹ Vetenskapsrådet, 2015. s. 15

⁵⁰ Läs mer om Plan S i Kungliga bibliotekets slutrapport "Omställningen till ett öppet tillgängligt vetenskapligt publiceringssystem" samt i utredningen "Finansiering av omställningen från ett prenumerationsbaserat till ett öppet tillgängligt publiceringssystem".

⁵¹ Se Kungliga bibliotekets instruktion.

genom en tredjepartslösning), eller på ett förlags webbplats samt i förlängningen möjliggör att FAIR-principerna kan följas upp. Uppföljningen handlar inledningsvis om att följa upp andelen direkt tillgängliga publikationer. På sikt bör arbetet utvecklas och inkludera system som möjliggör uppföljning av andelen publikationer med licensinformation och även de andra elementen i FAIR-principerna. Resultatet rapporteras regelbundet och används för att underlätta övergången till ett öppet vetenskapssystem, till exempel genom att bygga in de ovan nämnda kriterierna i framtida förbättringar av infrastrukturer för forskningsinformation. Svenska forskningsfinansiärer bör införa uppföljningsåtgärder. Då det har framkommit att svenska forskningsfinansiärer är överens om själva innehållet i Plan S (men inte tidsplanen) ser utredningen att det finns goda möjligheter för forskningsfinansiärerna att tillsammans arbeta för harmoniserade krav. Utredningen ser det också som angeläget att ett framtida styr- och resurstilldelningssystem i enlighet med den svenska målbilden för öppen tillgång till vetenskapliga resultat bör möjliggöra omställningen till ett öppet vetenskapssamhälle.

5.1 Rekommendationer för uppföljning av krav på öppen tillgång

Målet för uppföljningen bör vara att underlätta övergången till, och upprätthållandet av, ett öppet tillgängligt publiceringssystem. Uppföljningens utformning bör ge incitament att förbättra detta system. Nedan listas allmänna riktlinjer för uppföljningen och för de datakällor som utredningen rekommenderar.

Föreslagna riktlinjer för uppföljningen

- Ansvar för uppföljningen bör ligga på en myndighet. Myndigheten bör också ansvara för att principerna för uppföljningen är transparenta och öppet tillgängliga.
- Uppföljningen bör bygga på öppna datakällor och data som används för uppföljningen bör vara öppet tillgängliga.
- Ett nytt styr- och resurstilldelningssystem bör ta hänsyn till övergången till ett öppet vetenskapssamhälle med syfte att underlätta omställningen till och arbetet med ett öppet vetenskapssystem.
- Krav på uppföljning bör om möjligt införas i forskningsfinansiärernas och lärosätenas regleringsbrev. Den modell som föreslås här kan även användas av finansiärer och lärosäten för deras egen uppföljning.
- Uppföljningen görs regelbundet, förslagsvis varje år.
- Utvärderingen bör utformas så att olika typer av publikationer (till exempel de som ännu inte genomgått sakkunniggranskning och rapporter från sakkunniggranskning) kan utvärderas. Åtskillnad av sakkunniggranskat och icke-sakkunniggranskat material ska kunna göras.
- Olika publikationstyper har olika förutsättningar i omställningsprocessen, för vissa kommer det att kräva mer tid och resurser. Detta bör beaktas i uppföljningen genom att de olika publikationstyperna hålls åtskilda.

- Direkt öppet tillgänglig tolkas här som att publikationen kan vara tillgänglig i ett öppet repositorium, på förlagets webbplats eller på båda ställen. I förlängningen bör repositorierna vara certifierade och förlagens webbplatser uppfylla motsvarande krav på tillgängliggörande vid förlagets upphörande eller dylikt.
- Bevarandet av öppet tillgängliga publikationer bör utredas vidare. Utredningen föreslår att en myndighet får i uppdrag att se över detta utifrån två aspekter: 1.) kortsiktigt bevarande så att en publikation inte längre är öppet tillgänglig för att webbplatsen av någon anledning upphör, och 2.) långsiktigt bevarande. Detta bör kopplas till det framtida arbetet med FAIR-principerna.
- För att förtydliga omställningen till ett öppet tillgängligt publiceringssystem bör uppföljningen utgå från publikationens olika attribut kopplade till kraven på direkt öppen tillgång och FAIR-principerna. I framtiden bör infrastruktur skapas och ytterligare utvecklas exempelvis genom att möjliggöra att krav på direkt öppet tillgänglig version och rika metadata (enligt FAIR-principerna) uppfylls.

Allmänna riktlinjer för metadata och datakällor

- Publikationens metadata bör registreras och produceras vid en enskild instans (till exempel ett förlag eller ett repositorium) och återanvändas, eventuellt med tillägg, därefter.
- Kvalitetskontroll av metadata ska ske. Kontrollen kan vara maskinell eller manuell, eller en kombination av båda.
- System inom forskningens infrastruktur ska vara interoperabla via identifikatorer så att dataanalys av hela forskningslandskapet möjliggörs.
- En beständig identifierare ska användas för publikationer, i nuläget föreslås DOI:er. Här kan FAIR-principerna möjliggöra fortsatt utveckling.

Förslag på modell

- Som datakälla används Swepub för att täcka in svenska lärosäten och olika ämnesområden genom olika publikationstyper.
- Initialt mäts direkt öppet tillgängliga publikationer som andel av totalantalet publikationer, fördelat på sakkunniggranskade alternativt icke sakkunniggranskade för olika publikationstyper.
- Publikationen kan finnas tillgänglig i ett öppet repositorium, på förlagets webbplats eller på båda ställen. Länkar till publikationerna ska finnas i repositorer som levererar data till Swepub. Data från verktyg som identifierar öppet tillgängliga publikationer via nätet kan komplettera data från Swepub.
- Under åren 2020-2026 implementeras uppföljning enligt FAIR-principerna så att till exempel andel publikationer med CC-BY redovisas. År 2026 finns en modell som dels redovisar att alla offentligt finansierade publikationer är direkt öppet tillgängliga, och hur stor andel som även uppfyller FAIR-principerna.

6. Creative Commons-licenser

6.1 Öppen licens som upphovsrättsligt gränssnitt och nationell standard

Som en del av utredningens direktiv har ingått att särskilt utreda de juridiska implikationerna av en nationell licensstandard för öppen tillgång. Att rekommendera en standard för öppet tillgängliga publikationer kan i sammanhanget tyckas som en praktiskt orienterad fråga. Det är emellertid juridiskt komplicerat då det handlar om den äganderätt till konstnärlig och vetenskaplig produktion, som sedan drygt hundra år kommit till uttryck genom upphovsrättslagstiftning i de flesta västerländska demokratier och på senare tid även globalt. Det kan också bli komplicerat när det vid en rättslig prövning ska avgöras vem som i juridisk mening kan sägas vara ägare till ett skrivet alster.

Upphovsrätt tillkommer verk som uppnår en viss så kallad verkshöjd, vilket innebär en viss nivå av självständigt intellektuellt och individuellt skapande. För att fastställa verkshöjd brukar som juridisk metod användas ett så kallat dubbelskapandekriterium. Detta innebär att man vid bedömningen av ett alsters eventuella verkshöjd tar ställning till om en annan person någon annanstans med samma förutsättningar hade kunnat skapa någonting identiskt. På så sätt säkerställs ett visst mått av originalitet och lagstiftaren undviker att ge upphovsrättslig skyddsstatus till kreationer eller idéer som mer är att betrakta som allmängods. I sammanhanget är det också viktigt att konstatera att upphovsrättsligt skydd endast tillkommer verket när det fixeras i en fast form. Idéer som sådana kan inte bli föremål för upphovsrättsligt skydd. Det är först när idéerna kommer till uttryck i ett konstnärligt eller vetenskapligt alster som det upphovsrättsliga skyddet aktualiseras. Upphovsrätten särskiljer sig från patentet, det vill säga det immaterialrättsliga skyddet för uppfinningar, genom att upphovsrätten inte kräver något registreringsförfarande. Skyddet uppstår i samband med att verket skapas.

Upphovsrätten innebär att upphovspersonen har ensamrätt till ett antal så kallade upphovsrättsliga förfoganden. Ensamrätterna innefattar rätten att förfoga över sitt verk genom att framställa exemplar av det, kallat exemplarframställan, eller genom att göra verket tillgängligt för allmänheten. Verket kan göras tillgängligt genom överföring till allmänheten, vilket kan ske trådlöst eller trådbundet, så att allmänheten kan ta del av verket på en annan plats än där verket befinner sig. Verket kan bli föremål för offentlig framställning eller offentligt framförande, vilket framför allt gäller dramatiska verk eller filmer när de framförs för en publik med eller utan tekniska hjälpmedel. Verk kan visas offentligt, vilket innebär att ett exemplar av ett verk görs tillgängligt utan tekniska hjälpmedel på en plats där allmänheten befinner sig. Slutligen är det också en till uphovspersonen tillkommande rättighet att sprida verket, vilket innebär att det bjuds ut till försäljning, uthyrning eller utlåning. Att framställa exemplar av ett upphovsrättsligt skyddat verk eller att göra det tillgängligt för allmänheten kräver alltså uphovspersonens eller upphovsrättsinnehavarens samtycke, om uphovspersonen har sålt, licensierat eller överlåtit sin upphovsrätt till någon annan. De nyss uppräknade

rättigheterna som handlar om att framställa exemplar av det skyddade verket och på olika sätt förfoga över detta brukar kallas upphovsrättens ekonomiska rättigheter. Till upphovsrätten hör också de så kallade ideella rättigheter som främst innebär rätten att bli namngiven i anslutning till sitt verk samt att verket inte ska tvingas utstå någon kränkande modifiering eller behandling. Internationellt finns olika upphovsrättsliga teoriinriktningar där de anglosaxiska länderna traditionellt har haft en större tyngdpunkt på de ekonomiska rättigheterna, ett så kallat copyrights system, medan länder influerade av fransk upphovsrätt också fäster stor betydelse vid de ideella rättigheterna, det så kallade droit d'auteur-systemet. Upphovsrätt kan samägas av flera upphovspersoner och en särskild upphovsrätt kan förvärfvas av översättare till verket i dess översatta version.

Med en traditionell juridisk läsning av det ovan anförda måste författaren till forskningspublikationen, alltså forskaren, betraktas som upphovsperson. Vetenskapliga förlag har traditionellt utformat sina publiceringsavtal med forskarna så att de tar över forskarens hela ekonomiska upphovsrätt, utan tidsbegränsning och på alla språk och olika typer av plattformar. I en analog miljö innebar det rätten att framställa och sprida tryckta exemplar och i dagens digitala värld innebär det en exklusiv rätt att tillgängliggöra elektroniska (och samtidigt tryckta) exemplar för allmänheten. En forskares rätt att sprida sitt verk på internet tillåts inte i dag genom dessa förlagsavtal.

En öppen licens är ett licensavtal i miniatyr, vars avtalsinnehåll behandlar publicering med öppen tillgång. Upphovspersonen, alltså forskaren, kan genom att märka sin publikation med en öppen licens upplåta sina upphovsrättsliga förfoganden, ensamrätter, till andra.

Genom att publicera sitt verk med en vald öppen licens signalerar en upphovsperson sitt samtycke till att det upphovsrättsligt skyddade verket får användas genom exemplarframställning, tillgängliggörande, spridning eller överföring till allmänheten enligt vissa specificerade villkor. Även användarens behandling av de ideella rättigheterna kan regleras genom den öppna licensen. Vilken licens som väljs påverkar i praktiken vilken spridning och vilket möjligt användningsområde en publicering med öppen tillgång får.

Sveriges regering ger i den senaste forskningspropositionen en målbild att all offentligt finansierad forskning bör publiceras omedelbart öppet tillgänglig. I Konkurrenskraftsrådets slutsatser har EU:s forskningsministrar enats om att gemensamt arbeta för att vetenskapliga publikationer senast år 2020 ska vara öppet tillgängliga direkt vid publicering. Detta har också införts som nationell målsättning i bland annat Finland och Nederländerna. Detta ställer även krav på rekommendationer för nationella standarder för upphovsrättslig licensiering genom öppen licens.

För närvarande finns ett antal internationellt vedertagna öppna licenser, bland annat för publicering av mjukvara, öppen kod samt dokumentation, design och teckensnitt. För

konstnärliga och vetenskapliga alster är dock i nuläget Creative Commons-licenserna,⁵² internationellt sett de mest utbredda och vetenskapligt vedertagna licenserna. För den publiceringsverksamhet som bedrivs vid svenska lärosäten, och som i många fall är en av kärnuppgifterna för landets lärosätesbibliotek, är licenser för öppen tillgång i allmänhet och Creative Commons i synnerhet redan en realitet. Också för övriga bibliotek, som i framtiden kan förväntas hantera digitalt födda eller publicerade verk, utgör öppna licenser så som Creative Commons ett viktigt verktyg.

6.2 Creative Commons-licenser som nationell standard i nuläget

Utredningen har under sitt arbete kunnat konstatera att Creative Commons-licensen, på grund av sin utbredning och sin redan etablerade vederhäftighet vid akademisk publicering, utgör den idag mest lämpade licensen att rekommendera som nationell standard. Det finns i dag flera andra alternativ till Creative Commons-licenser i form av öppna licenser för dokumentation, manualer, handböcker, öppen mjukvara, öppen kod samt öppna filformat. Inga av dessa är dock idag tillnärmelsevis lika utbredda, internationellt, nationellt samt i akademisk kontext, för återanvändning av de upphovsrättsligt skyddade verk som är aktuella som forskningspublikationer. Samtidigt vill utredningen framhålla betydelsen av en teknikneutral skrivning vid nationell rekommendation då öppen tillgång är ett föränderligt fält. Därför bedömer utredningen att Creative Commons är den lämpligaste varianten för en nationell rekommendation. Utredningen ser dock inget egenvärde i att ge Creative Commons-licenser en monopolliknande ställning utan framhåller att den nationella rekommendationen i val av licens bör modifieras om det över tid visar sig att en annan form av öppen licens är mer lämplig.

6.3 Val och version av Creative Commons-licens

Nuvarande version av Creative Commons-licens (version 4.0) innehåller sju olika typer av Creative Commons-licenser:

- CC-0 eller Creative Commons fri, innebär att upphovspersonen fritt ger upp sina upphovsrättsliga ekonomiska rättigheter upphovsrätt vid publikationen av verket.
- CC BY eller Creative Commons erkännande, innebär att verket får användas, delas, göras om och spridas så länge upphovspersonen anges.
- CC BY-SA, eller Creative Commons erkännande dela lika, innebär att verket får användas, delas, göras om och spridas så länge upphovspersonen anges och verket delas vidare på samma villkor.

⁵² Se exempelvis webbsidan för Creative Commons. Creative Commons är en ideell organisation som verkar för spridning av kultur och kunskap och som har skapat ett internationellt gångbart system av licenser för publicering med öppen tillgång.

- CC BY-ND, eller Creative Commons erkännande, inga bearbetningar, innebär att spridning, kommersiell eller icke kommersiell, tillåts så länge verket inte bearbetas utan återges i sin ursprungliga form.
- CC BY-NC, eller Creative Commons erkännande, icke-kommersiell, innebär att verket får användas, delas, göras om och spridas men inte i ett kommersiellt sammanhang.
- CC BY-NC-SA, eller Creative Commons erkännande icke kommersiell dela lika, innebär att verket får användas, spridas och göras om i icke-kommersiella sammanhang så länge upphovspersonen anges och verket delas vidare under samma licensvillkor.
- CC BY-NC-ND, eller Creative Commons erkännande icke kommersiell, inga bearbetningar, innebär att spridning tillåts men inte i kommersiella sammanhang. Verket får heller inte göras om utan måste återges i sin ursprungliga form.

Utöver de olika licensvarianterna finns dessutom en Public Domain (PD)-märkning. En PD-märkning används för att signalera att verkets upphovsrättsliga skyddstid har utslucknat, enligt nationell lagstiftning eller internationella konventioner, och verket befinner sig i den upphovsrättsligt oskyddade sfären (på engelska public domain). Verket är således fritt för vem som helst att använda på valfritt sätt utan att källa eller upphovsperson behöver anges.

Flera argument talar för att det lämpligaste alternativet vore en nationell rekommendation av CC BY-licensen för användning inom forskning och högre utbildning. CC BY-licensen korresponderar väl med principerna i Budapestinitiativet. Enligt Budapestinitiativet bör den enda begränsningen i publicering av vetenskapligt material med öppen tillgång vara att forskaren garanteras integritet och erkännande för sitt forskningsarbete. Valet av en CC BY-licens garanterar att upphovspersonen ges erkännande i form av sitt namn i anslutning till verket. Samtidigt garanterar CC BY-licensen, till skillnad mot flera av de mer restriktiva licenserna, att forskningsresultat får största möjliga spridning, vilket också är målet med ett öppet vetenskapssystem. CC BY-licensen används idag på många håll internationellt som förstahandsvalet vid akademisk publicering. Krav på öppen tillgång genom just CC BY-licensen tillämpas internationellt av flera privata forskningsfinansiärer som exempelvis Wellcome Trust. CC BY möjliggör också forskning genom så kallad text- och datautvinning (på engelska text- and datamining, TDM) vilken skulle försvåras om inga ändringar får göras i verket. TDM är ett viktigt hjälpmedel i arbetet med att nyttiggöra offentligt finansierade forskningsresultat i ett öppet vetenskapssystem.

Att endast få erkännande för sitt arbete, och inte veta om publikationen återanvänds i kommersiella sammanhang eller bearbetas, är något som diskuteras. Vid bearbetning av ett verk med CC-licens måste det tydliggöras om verket är bearbetat. Oavsett måste upphovsperson anges, men denne behöver inte kontaktas inför kommersiell användning eller vid bearbetning. I diskussionerna framförs bland annat att samarbete med industrin skulle försvåra CC-licensanvändning. Då industrins kommersiella värde inte ligger i en

publikation, utan i patent och liknande bör inte CC-licenser försvåra detta. Forskare har också framfört att de vill veta vad som händer med deras publikationer, vem som eventuellt säljer eller bearbetar dem. Det är svårt att följa vad som händer med en publikation, men i takt med att alltmer material finns tillgängligt digitalt och analysverktygen blir mer sofistikerade ökar möjligheterna att följa upp sina publikationer. För de forskare som vill villkora vidare spridning bör möjligheten att använda licensen CC BY-SA ges, där den som återanvänder verket åtar sig att sprida det med motsvarande licens.

Utredningens samlade bedömning är därför att rekommendationen ska vara publicering genom CC BY-licens men att CC BY-SA också kan väljas då detta är motiverat eller önskvärt. Material som redan publicerats med annan licens som har motsvarande användningsmöjligheter bör godtas såsom fullgod.

6.4 Undantag för bilder och andra skyddade verk som används i illustrativt syfte i vetenskaplig publikation från rekommendation om publicering med öppen tillgång

I vetenskapliga publikationer förekommer det att upphovsrättsligt skyddade verk skapade av andra uphovspersoner återges i illustrativt syfte för att åskådliggöra den vetenskapliga framställningen. Detta gäller främst bilder men illustration i form av musik- film- och ljudverk samt olika typer av skyddade databaser eller programvara kan också komma i åtanke. I svensk upphovsrättslagstiftning⁵³ får sådana verk genom en upphovsrättslig undantagsregel återges i vetenskapliga framställningar. Eftersom uphovspersonen till en vetenskaplig framställning inte förfogar över rättigheterna till sådana verk föreslår utredningen att dessa verk som återges i illustrativt syfte undantas från rekommendationen om publicering med öppen tillgång genom Creative Commons-licens.

6.5 Upphovsrättslagen och svensk rättstradition i form av lärarundantaget

För att ett krav på CC-märkning av samtliga vetenskapspublikationer utgivna vid svenska lärosäten ska tillerkännas upphovsrättslig verkan behöver de juridiska implikationerna belysas. Eftersom upphovsrätten till ett verk som huvudregel tillkommer uphovspersonen till verket, vilket framgår av den svenska upphovsrättslagen⁵⁴, är det alltså uphovspersonen som äger rätten att förfoga över verket. Från denna huvudregel gäller undantagsregeln att arbetsgivaren förvärvar upphovsrätten till det som arbetstagaren producerar inom ramen för anställningen. Från denna undantagsregel har det inom svensk rättstradition länge funnits ett slags

⁵³ Upphovsrättslagen 2 kap. 23 p. 1

⁵⁴ Lag 1960:79 om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

avstegsregel som benämns lärarundantaget. Lärarundantaget utgörs av att en lärare eller forskare anställd vid ett svenskt lärosäte själv förvärvar upphovsrätten till vad denne producerar inom ramen för tjänsten. I annan juridisk doktrin har man i stället intagit ståndpunkten att detta inte är en undantagsregel utan endast ett uttryck för vad som följer av huvudreglerna i upphovsrättslagen, nämligen att upphovspersonen förvärvar rätten till sin skapelse genom fixeringen av verket. Frågan om lärarundantaget är debatterad och omskriven men egentligen aldrig juridiskt utredd. Till skillnad från fallet vid patent där en skrivning om arbetstagares rätt till patent följer av patentlagen, finns ingen motsvarande bestämmelse härom i upphovsrättslagen. Frågan belystes år 2005 i SOU:n ”Nyttiggörande av högskoleuppfindingar” men utredningen föranledde då ingen lagändring.⁵⁵ Lärarundantaget har också tillämpats olika vid landets olika lärosäten.

Att utreda det så kallade lärarundantagets ställning har inte ingått i föreliggande utrednings direktiv. Eftersom frågan om det upphovsrättsliga lärarundantagets tillämpning är av betydelse föreslås här att en nationell utredning om lärarundantagets ställning i ett öppet vetenskapssystem genomförs. I en sådan utredning bör såväl lärosäten som rättighetsinnehavare i form av forskare och högskolelärare samt deras fackliga- och intresseorganisationer konsulteras. Det är också angeläget att framhålla att en nationell rekommendation riktad till statliga forskningsfinansiärer gällande öppet tillgängliga publikationer inte i sig kringgår eller förbiser den upphovsrättsliga lagstiftningen. Oaktat upphovsrättslagstiftningen har forskningsfinansiärer möjlighet att ställa villkor på hur den forskning som bedrivits med finansiärens medel ska publiceras. Anledningen att utredningen ändå rekommenderar en utredning om lärarundantagets ställning är således att en rekommendation om publicering med öppen tillgång genom Creative Commons-licens med nuvarande tolkning av svensk upphovsrättstillämpning kan hävdas vara en inskränkning av upphovspersonens juridiska rättighet att själv disponera över de ekonomiska rättigheterna till ett verk. Utredningen har också sett det som lämpligt och i linje med uppdraget att påtala dessa konsekvenser.

6.6 Policyer och lokala rekommendationer vid svenska lärosäten

Inom ramen för utredningsarbetet har det framgått att det vid svenska lärosäten finns en skiftande praxis vad gäller uppföljning av rekommendationer för öppen tillgång till vetenskapliga publikationer. Flera lärosäten, däribland Stockholms universitet, har idag en rekommendation om öppen tillgång från vilken rektor vid begäran och särskilda skäl (så som avtal om förlagsutgivning) kan bevilja dispens. I ett fall har Justitieombudsmannen också avvisat en begäran från en enskild forskare om att pröva giltigheten i en högskolepolicy med krav om publicering med öppen tillgång med hänvisning till Lärarundantaget.

⁵⁵ SOU 2005:95

6.7 Upphovsrätt vid publicering och parallellpublicering vid öppen tillgång

En annan fråga som undersökts inom ramen för utredningen berör de upphovsrättsliga effekterna av öppet tillgänglig publicering av vetenskapliga publikationer som efter sin publicering vid lärosätena också publiceras genom utgivning vid kommersiellt förlag. Utredningen kan konstatera att det inte föreligger något hinder för att en publikation som publicerats öppet tillgänglig med exempelvis CC-licens därefter även ges ut på ett kommersiellt förlag och att avtal mellan författare och förlag träffats därom. Naturligtvis påverkas dock möjligheterna att publicera och framställa exemplar med exklusivitet eftersom materialet genom CC-licensen eller motsvarande öppen licens redan gjorts allmänt tillgängligt.

6.8 Avtalslicensmodellen som en möjlig väg för publicering med öppen tillgång

När det gäller frågan om ekonomisk ersättning för öppet tillgänglig publicering har utredningen under arbetets gång kunnat konstatera att om regeringen skulle bedöma en viss kompenserande ersättning som nödvändig, så vore det svenska systemet med avtalslicenser en lämplig modell för ersättning och därmed licensieringsmodell för publicering med öppen tillgång. Ett exempel på detta är Stockholms universitet som sedan år 2016 öppet tillgängliggör alla avhandlingar som framlagts vid universitetet genom ett avtal med avtalslicensverkan. Avtalet har tecknats med upphovsrättsorganisationen Bonus Copyright Access.

6.9 Dialog med rättighetsinnehavarna

Utredningen kan konstatera att det idag inte råder någon konsensus i forskarsamhället om vilka licenser som är de mest lämpade i ett öppet tillgängligt publiceringssystem, liksom när det gäller inställningen till upphovsrätten. Det är av stor vikt att rättighetsinnehavarna, liksom dess representativa organisationer konsulteras och involveras i nationella dialoger om öppna licenser.

6.10 Öppen licens och FAIR-principerna

Publicering med öppen licens överensstämmer med FAIR-principerna. De anger att publikationen ska ha en tydlig och åtkomlig (på engelska clear and accessible) licens som talar om hur publikationen får användas.

6.11 Praktisk guide för forskares användning av CC-licenser

En nationell standard för publicering med öppen tillgång genom CC-licens (enligt utredningens rekommendation minst CC BY) förutsätter också god kännedom om CC-licenser (eller framtida motsvarighet) i forskarsamhället. Utredningen rekommenderar därför att det utöver de nationella rekommendationerna för CC-licenser även produceras en praktisk handledning i CC-licenser, deras upphovsrättsliga innebörd och användningsområden. Praktiska handledningar i användningen av CC-licenser generellt

finns redan på flera håll men utredningen bedömer att det behövs en utförligare handledning inriktad mot forskare som målgrupp och för vetenskaplig publicering.

6.12 Märkning av publikation med CC-licens

Tillsammans med rekommendationen om CC-licens som nationell standard för öppet tillgänglig publicering samt rekommendationen om en praktisk handledning för forskare vid användning av CC-licens vill utredningen också uppmärksamma att den sistnämnda bör innehålla instruktioner om var i publikationen samt hur CC-licensmärkningen ska framgå. För detta finns i dag ingen internationellt vedertagen standard. Riktmärket bör vara att CC-licensen i första hand ska vara mänskligt läsbar, och först därefter i andra hand om möjligt maskinläsbar.

6.13 Rekommendation att frågan om publicering med öppen tillgång i förhållande till arkivlagstiftningen särskilt utreds

Som en särskild fråga har utredningen kunnat konstatera att öppet tillgängliga publikationer också kan ha konsekvenser för tillämpningen av arkivlagstiftningen (här avses arkivlagen, arkivförordningen samt Riksarkivets föreskrifter) hos de lärosäten som utgör myndigheter eller i övrigt tillämpar arkiv- och offentlighets och sekretesslagstiftningen. Utredningen föreslår därför att det utreds vidare hur öppet tillgänglig publicering med nationell standard för CC-licens påverkar arkivlagstiftningens tillämpning.

6.14 Utredningens rekommendationer för Creative Commons-licenser

- Utredningen föreslår att den nationella rekommendationen ska vara publicering med CC BY-licens men att CC BY-SA samt CC-0 också kan väljas i de fall då detta är tydligt motiverat. Material som redan publicerats med annan licens som har motsvarande användningsmöjligheter bör godtas såsom fullgod. Upphovsrättsligt skyddade verk som ingår i forskningspublikationen i illustrativt syfte behöver inte omfattas av rekommendationen om publicering med öppen tillgång.
- Utredningen föreslår att lärarundantagets ställning utreds vidare, i syfte att rekommendationen upphovsrättsligt ska kunna tillämpas.
- Utredningen rekommenderar att en praktisk handledning i CC-licenser produceras.
- Utredningen rekommenderar att det utreds vidare hur publicering med CC-licenser påverkar arkivlagstiftningens tillämpning.

Referenser

AT2OA. About. <https://at2oa.at/en/about.html>

Björk, B. et al, 2018. Opening Academic Publishing: Development and application of systematic evaluation criteria.

COAR, 2017. Next Generation Repositories. Behaviours and Technical Recommendations of the COAR Next Generation Repositories Working Group

Creative Commons. <http://www.creativecommons.se/>

Danowski, P., 2018. Open Access Monitoring State of the discussion in Austria. [https://at2oa.at/en/Patrick%20Danowski%20\(AT2OA-OA-Monitoring-Workshop,%202018%2004%2009\).pdf](https://at2oa.at/en/Patrick%20Danowski%20(AT2OA-OA-Monitoring-Workshop,%202018%2004%2009).pdf)

Dansk Open Access Indikator. <https://www.oaindikator.dk/da>

Dansk Open Access Indikator. Vejledning. <https://www.oaindikator.dk/da/guides>

EU-kommissionen. About the Open Science Monitor. https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/strategy/goals-research-and-innovation-policy/open-science/open-science-monitor/about-open-science-monitor_en

EU-kommissionen. Open Access.

<https://ec.europa.eu/research/openscience/index.cfm?pg=openaccess>

European Commission Expert Group on FAIR data, 2018. Turning FAIR into reality. <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/7769a148-f1f6-11e8-9982-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-80611283>

Kommissionens rekommendation (EU), 2018/790. Om tillgång till och bevarande av vetenskaplig information. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0790&from=EN>

Kungliga biblioteket, 2019. Vetenskapliga publikationer och FAIR-principerna. Bedömningskriterier och metod för att kunna följa utvecklingen mot ett öppet vetenskapssystem.

Kungliga bibliotekets instruktion. <https://www.kb.se/om-oss/nyheter/nyhetsarkiv/2018-01-19-ny-instruktion-for-kb.html>

Kunskapsdepartementet, 2017. Nasjonale mål og retningslinjer for åpen tilgang til vitenskapelige artikler.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/ae7f1c4b97d34806b37dc767be1fce76/nasjonale-mal-og-retningslinjer-for-apen-tilgang-til-vitenskapelige-artikler.pdf>

Lag 1960:79 om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

- Leeuwe de, J., 2018. Open Access Monitoring in the Netherlands. [https://at2oa.at/en/Just%20de%20Leeuwe%20\(AT2OA-OA-Monitoring-Workshop,%202018%2004%2009\).pdf](https://at2oa.at/en/Just%20de%20Leeuwe%20(AT2OA-OA-Monitoring-Workshop,%202018%2004%2009).pdf)
- MedOANet. Guidelines for implementing open access policies. <https://www.fosteropenscience.eu/content/medoanet-guidelines-implementing-open-access-policies>
- Monitoring the Transition to Open Access, 2015. <https://www.acu.ac.uk/research-information-network/monitoring-transition-to-open-access>
- Monitoring the Transition to Open Access, 2017. <https://www.universitiesuk.ac.uk/policy-and-analysis/reports/Pages/monitoring-transition-open-access-2017.aspx>
- NISO, 2008. Journal Article Versions (JAV): Recommendations of the NISO/ALPSP JAV Technical Working Group.
- Open Access Monitor. http://www.fz-juelich.de/zb/EN/Expertise/open_access/syn_oa_monitoring/syn_oa_monitoring_node.html
- Pasteur4OA, 2015a. Monitoring Compliance with Open Access policies. http://pasteur4oa.eu/sites/pasteur4oa/files/resource/Brief_Monitoring%20compliance%20with%20OA%20policies_0.pdf
- Pasteur4OA, 2015b. Open Access Policy Guidelines and Template for Funders.
- Pasteur4OA, 2016. Open Access Policy Alignment.
- Pölönen, J., 2018. Applications of, and Experiences with, the Norwegian Model in Finland. I: Journal of Data and Information Service.
- Prop. 2016/17:50. Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft.
- Rapport om open accesspublicering hos fem forskningsfinansiärer: Formas, Forte, Riksbankens Jubileumsfond, Vetenskapsrådet och Östersjöstiftelsen, 2017. <https://www.rj.se/globalassets/for-forskare/open-access/rapport-om-oa-publicering-hos-fem-forskningsfinansiarer-2017.pdf>
- SOU 2005:95. Nyttiggörande av forskning.
- The Finch Report, 2012. Accessibility, sustainability, excellence: how to expand access to research publications. Report of the Working Group on Expanding Access to Published Research Findings. <https://www.acu.ac.uk/research-information-network/finch-report-final>
- Tonta et al. 2015. Open Access Policies of Research Funders: The Case Study of the Austrian Science Fund (FWF).

Universitetskanslerämbetet, 2018a. Samordning av uppföljning och utvärdering
Rapportering av ett regeringsuppdrag.

Universitetskanslerämbetet, 2018b.

Upphovsrättslagen 2 kap. 23 p. 1

Vetenskapsrådet, 2015. Förslag till nationella riktlinjer för öppen tillgång till
vetenskaplig information.

Vetenskapsrådet, 2018. Kriterier för FAIR forskningsdata - Redovisning av
regeringsuppdrag att ta fram bedömningskriterier för att följa vägen mot ett öppet
vetenskapssystem.

Vetenskapsrådet, 2018b. Vetenskaplig produktion – analys av det vetenskapliga
forskningssystemet.

Vetenskapsrådet, 2018c. Redovisning av regeringsuppdrag att utveckla uppföljning av
svensk forskning

VSNU, 2017. Definition framework monitoring Open Access.

https://www.vsnu.nl/files/documenten/Domeinen/Onderzoek/Open%20access/Definitief%20Definition%20framework%20OA_VSNU-20160217.pdf

Bilagor

Gruppdeltagare

Henrik Aldberg & Jonas Gurell, Vetenskapsrådet

Jonas Gilbert, Södertörns högskola

Jonas Holm, Stockholms universitet

Gustav Nilsson, Karolinska institutet

Camilla Lindelöw & Ulf Kronman, Kungliga biblioteket (sekreterare)

Kungliga biblioteket

Besöksadress: Humlegården

Box 5039, 102 41 Stockholm

Telefon: 010-709 30 00

E-post: info@kb.se

www.kb.se